

Európska integrácia je predovšetkým úlohou domácej politiky. Ukrajinský politológ Andrij Kudriačenko v rozhovore pre DespiteBorders.com

Juraj Marušiak | 1.2.2010

Vnútropolitické a medzinárodné súvislosti prezidentských volieb na Ukrajine boli témou rozhovoru, ktorý poskytol pre DespiteBorders.com riaditeľ Ústavu európskych štúdií Národnej akadémie vied Ukrajiny Andrij I. Kudriačenko.

V čom boli príčiny katastrofálnej porážky prezidenta Viktora Juščenka hneď v prvom kole prezidentských volieb?

To, ako Juščenko dokázal zmobilizovať obyvateľstvo a získať taký mohutný kredit dôvery v rokoch 2004 – 2005, nedokázal žiadny ukrajinský politik v minulosti. Juščenko disponoval tímom, ktorý vypracoval program „Desať krokov v ústrety ľuďom.“ Súčasťou programu novej garnitúry boli sľuby, že sa každoročne bude vytvárať milión nových pracovných miest, budú sa riešiť sociálne problémy, budú sa realizovať nevyhnutné reformy. Ukázalo sa však, že prezidentovi sa zo sľubov z rokov 2004 - 2005 podarilo splniť iba veľmi málo. Postupne prestal byť hlavným Juščenkovým protivníkom Viktor Janukovyč. Naopak, dokázal s ním viac než poldruha roka vcelku úspešne spolupracovať, keď sa stal v roku 2006 premiérom, čo však neznamená, že medzi nimi neboli rozpory. Tak napr. Janukovyč konštatoval v Bruseli, že Ukrajina nie je pripravená na pristúpenie k NATO, čo aj zodpovedalo skutočnému stavu vecí, kým Juščenko niekedy vydával želanie za skutočnosť.

Najväčším zlyhaním Juščenka však bola neschopnosť pracovať jednak s ľuďmi z vlastného tímu, jednak so svojimi protivníkmi. Neraz sme na okrúhlych stoloch či vedeckých konferenciách poukazovali na príklad iných politikov, ktorí si po svojom

víťazstve zvolili cestu zjednocovania občanov. Pripomínali sme výrok Charlesa de Gaulleho, že prezident má byť lídrom všetkých občanov, celej krajiny. Chýbalo to predovšetkým v začiatkoch jeho vládnutia. Udial sa pohon na predstaviteľov bývalej moci na všetkých úrovniach. Z politických dôvodov bolo prepustených 20 tis. štátnych úradníkov počas prvých mesiacov Juščenkovho pôsobenia vo funkcii. V tom čase predseda Najvyššej rady Ukrajiny Volodymyr Lytvyn vyhlásil, že je to porušovanie základných práv a slobôd ukrajinských občanov a je v rozpore s ústavou. Keď sa v septembri 1998 v dôsledku parlamentných volieb zmenila vládna koalícia v Nemecku, z politických dôvodov bolo prepustených 136 štátnych úradníkov.

Ďalšou chybou bolo, že sa nepodarilo spojiť sily stúpencov oranžovej revolúcie pri realizácii konkrétnych projektov, napr. v oblasti rozvoja podnikania, pri reforme daňového zaťaženia a pod. Počas ekonomického rastu pred rokom 2008 sa darilo mnohé veci riešiť a oslabovať naliehavosť sociálnych problémov, ale výrazne sa posilnila príjmová diferenciácia obyvateľstva.

Ako hodnotíte bilanciu pôsobenia Viktora Juščenka v oblasti zahraničnej politiky?

Ani tam neboli z hľadiska strategických priorít potrebné úspechy, a to ani tie, ktorých realizácia bola možná. V prvom rade sa to týka európskej integrácie. Predstavitelia prezidentského tímu i ministri zahraničných vecí videli tento vektor ako primárne zahraničnopolitickú úlohu. My však už dávno vieme, že to nie je ani tak otázka zahraničnej politiky, ako v prvom rade otázka vnútornej politiky. Týka sa reforiem, demokratických hodnôt, princípov, ktorých by sa mala pridŕžovať moc. Tie treba implementovať, ale zostali iba na papieri alebo vo verbálnej rovine. Práve tieto otázky priniesli obrovskú škodu autorite prezidenta. Mnohí experti tvrdia, že tých päť rokov predstavuje stratený čas z hľadiska realizácie reforiem, posilňovania ekonomického potenciálu Ukrajiny, riešenia sociálnych problémov takým spôsobom, aby sme sa

mohli uchádzať o vstup do EÚ. Problematický je aj euroatlantický vektor zahraničnej politiky, kde môžeme hovoriť o ešte väčších zlyhaniach Juščenkovej politiky.

Aký výsledok prezidentských volieb očakávate?

Rozdiel medzi Janukovyčom a Juliou Tymošenkovou je veľmi veľký. Výsledky druhého kola volieb môže ovplyvniť rozličný prístup oboch kandidátov k naliehavým problémom ukrajinskej spoločnosti. Pri analýze programov a činnosti oboch kandidátov môžeme konštatovať, že Tymošenková uprednostňuje populistickejší prístup, kontrolu obchodu a privatizácie, Janukovyč uprednostňuje systémový prístup, usiluje sa, aby v štátnej správe pôsobili odborníci a mohli príslušné procesy ovplyvňovať kvalifikovanejšie. Týka sa to napr. aj využitia úverov Medzinárodného menového fondu, ktoré umožňujú Ukrajine prežitie počas súčasnej globálnej finančnej krízy. Janukovyč a ním vedená Strana regiónov poukazujú na potrebu vypracovania programu vo vláde, ktorý by definoval, ako tieto peniaze majú byť využité. Pretože ak ich prejeme, dlhy budú splácať budúce generácie.

Tretí najúspešnejší prezidentský kandidát Serhij Tyhypko vyhlásil, že s najväčšou pravdepodobnosťou bude podporovať v druhom kole Juliu Tymošenkovú. Myslíte si, že ho budú nasledovať aj jeho voliči?

Tyhypko v minulosti hovoril niečo iné. Tvrdil, že jeho voliči predstavujú v prvom rade mysliacich mladých ľudí, ktorí sa rozhodnú sami. On sám sa situoval do pozície „tretej sily“, ktorá môže mať budúcnosť.

Aké budú dôsledky druhého kola prezidentských volieb na zahraničnú politiku Ukrajiny? Panujú z tohto hľadiska veľké rozdiely medzi programom Janukovyča a Tymošenkovej?

Rozdiely medzi kandidátmi nie sú natoľko veľké ako v roku 2004. Janukovyč sa výrazne zmenil, zmenil aj svoje názory. Tymošenková o sebe tvrdí, že sa dokáže dohodnúť s ruskými predstaviteľmi a argumentuje svojimi rokovaniami počas minuloročnej plynárenskej krízy. Ale aj v Janukovyčovom tíme sú politici, ktorí pôsobili v energetike, napr. Jurij Bojko. V otázkach európskej integrácie je úloha oboch kandidátov rovnaká – realizovať reformy a nielen deklarovať oddanosť princípom a hodnotám európskej integrácie, ale aj ich dodržiavať. Tak napr. v Bloke Julie Tymošenkovej pôsobia viaceré odíózne postavy, napr. Viktor Lozinskyj, po ktorom je v súčasnosti vyhlásené pátranie. Podobným príkladom je však aj samotný nedávno odvolaný minister vnútra Jurij Lucenko, ktorý so svojimi násilnými incidentmi má ďaleko od európskych štandardov. Napriek tomu ho premiérka podporuje a usiluje sa ho udržať na čele rezortu, čo zrejme súvisí s chystaným druhým kolom prezidentských volieb.

Očakávate, že v druhom kole volieb budú využité tzv. administratívne zdroje, t.j. budú falšované volebné výsledky?

Pokušenie je veľmi veľké. Objavili sa obvinenia napr. v regióne Záporožia, kde v prvom kole sa objavili pokusy o falzifikácie. Strana regiónov hovorí o falzifikáciách v západných oblastiach Ukrajiny, kde vraj na vidieku bolo sfalšovaných 700 tis. hlasov v prospech Tymošenkovej. Volič i volebné štáby sa však už naučili kontrolovať priebeh volieb. Existuje systém exit-pollov a ich väčšina potvrdila volebné

výsledky, hoci sa objavili aj pokusy o manipuláciu povolebných prieskumov verejnej mienky. Volebný boj však bude veľmi tvrdý, lebo politické strany vynaložili na voľby značné finančné prostriedky. Tak napr. premiérka Tymošenkova vynaložila na volebnú kampaň podľa viacerých odhadov sumu 300 mil. USD a rovnakú sumu vynaložili ostatní kandidáti.

Majú v budúcnosti šancu etablovať sa kandidáti tzv. novej vlny?

V prostredí sociológov sa objavili odhady, že ak by Julia Tymošenkova odstúpila z druhého kola volieb, kandidát Tyhypko by mohol počítať s víťazstvom. V ukrajinských voľbách tradične prezident, predstavujúci vládnucci tábor, dosahuje podporu približne 30 %, preto je dôležité z hľadiska kontinuity moci, kto sa dostane do druhého kola. Ak by sa napr. v roku 1999 úspešne etablovala tzv. Kanevská štvorka, prezident Leonid Kučma by mal problémy so znovuzvolením. V dôsledku jej rozbitia sa do druhého kola dostal líder komunistov Petro Symonenko, ktorého pozícia umožnila Kučmovi zvíťaziť. Výsledky prvého kola tohtoročných prezidentských volieb potvrdzujú značnú nespokojnosť ukrajinského obyvateľstva, pretože za kandidátov z tábora oficiálnej moci (Juščenko, Tymošenkova, Lytvyn) hlasovalo menej ľudí (približne 33 %), ako za opozičných kandidátov.

V Európe vyvolalo rozruch rozhodnutie prezidenta Juščenka o priznaní titulu Hrdina Ukrajiny lídrovi Ukrajinskej povstaleckej armády Stepanovi Banderovi. Považujete to za správny krok?

Vzťah k predstaviteľom UPA nie je jednoznačný ani v ukrajinskej spoločnosti a tým menej v širšom kontexte. Viem, že napr. na Slovensku, napr. v prostredí protifašistických bojovníkov, tento krok bol prijatý negatívne. Myslím si, že

v ukrajinskej histórii možno nájsť aj iné príklady, ktoré lepšie prispievajú k potvrdeniu národnej identity a etablovaní ukrajinskej štátnosti. Je ním napr. Kyjevská Rus. Tamajšie kniežatá udržiavali intenzívne kontakty s Európou. Knieža Vsevolod bol „svokrom Európy.“ Jeho 11 potomkov bolo zosobášených s príslušníkmi európskych dynastií. Sú aj ďalšie udalosti, ktoré podstatne menej rozdeľujú ukrajinskú spoločnosť, napr. z čias Bohdana Chmeľnyckého alebo zjednotenie Ukrajinskej ľudovej republiky a Západoukrajinskej ľudovej republiky po prvej svetovej vojne. Tie nie sú natoľko kontroverzné. Národnooslobodzovacie hnutie z tohto obdobia umožnilo zjednotenie ukrajinských území po druhej svetovej vojne.

Ukrajina je naďalej rozdelená krajina, z hľadiska kultúry, používaného jazyka a pod. Existuje nejaký kandidát, politik alebo program, ktorý by mohol Ukrajinu zjednotiť? Do akej miery pripúšťate možnosť teritoriálneho rozštiepenia Ukrajiny?

V porovnaní s vývojom spred piatich rokov sa dynamika voličskej podpory vyvíja pozitívnejším smerom. Ak napr. na západe nemali stúpenci Janukovyča ani minimálnu podporu a na východe, resp. na juhu Ukrajiny naopak získavala Strana regiónov takmer sto percent voličov, v súčasnosti v oboch častiach Ukrajiny majú protivníci svojich stúpencov. K zjednocovaniu Ukrajiny nás núti život samotný. Napr. v prípade živelných pohrôm, akými boli nedávne záplavy v západných oblastiach, kde pôsobilo veľa pracovníkov ministerstva pre mimoriadne záležitosti z východných regiónov. Pritom miestne obyvateľstvo s nimi vychádzalo veľmi pozitívne. Ďalším zjednocovacím faktorom je rozvoj infraštruktúry.

Na druhej strane Janukovyč počas volebnej kampane intenzívne otváral otázku uznania ruského jazyka za druhý štátny jazyk Ukrajiny. Je táto otázka na Ukrajine vnímaná ako naliehavá?

Na rozdiel od ekonomického programu, kde jednoznačne sľubuje splnenie svojich cieľov, v prípade jazyka hovorí o tom, že on a jeho garnitúra budú za uznanie ruského jazyka za štátny jazyk bojovať. Ak v minulosti boli otázky jazyka alebo zahraničnej politiky na prvom mieste, v súčasnosti sa ocitli na vedľajšej koľaji. Voliči tým už prešli a videli sme, že to nič dobrého neprinieslo.

Ako budú po prezidentských voľbách vyzerat' vzťahy medzi Ukrajinou a Ruskom? Na Slovensku je Janukovyč považovaný za proruského kandidáta a mnohí očakávajú, že dostane Ukrajinu do sféry silnejšieho ekonomického a politického vplyvu Ruskej federácie.

Nerobil by som také ďalekosiahle závery, že by jeho zvolenie mohlo znamenať také radikálne zmeny. Po prvé, Rusko sa značne poučilo z predvolebnej kampane v roku 2004. Celkovo, vonkajší faktor v súčasnej kampani hrá podstatne menšiu rolu, ako v minulosti. Ani na voličov to už tak nepôsobí ako pred piatimi rokmi. Vo vzťahoch s Ruskom bude prevládať zdravý pragmatizmus. Ekonomické záujmy podnikateľov, ktorí stoja za Janukovyčom, t.j. zástupcovia hutníckeho a chemického priemyslu, majitelia veľkých podnikov, predstavujú v mnohých aspektoch pre ruský biznis konkurenciu. Bezprostredná závislosť tu neexistuje. Iná vec je, že ani iní kandidáti nemali pozitívny postoj k tej línii, ktorú realizoval prezident Juščenko. Tak napr. Volodymyr Lytvyn vo svojej volebnej kampani tvrdil, že potrebujeme dobré vzťahy so všetkými susedmi a na prvom mieste mal na mysli Rusko. Vrchol nedorozumení, napätia vo vzťahoch na najvyššej úrovni pripadá na posledné dva roky. Aj

vyčkávanie s príchodom veľvyslanca RF Zubanova na Ukrajinu je jedným z negatívnych gest.

Nie je to zasahovanie do vnútorných záležitostí Ukrajiny?

Nepovedal by som to. Povedal by som, že ak by bola dobrá vôľa, tak vzhľadom na existenciu diplomatických kanálov by bolo možné riešiť všetky problémy medzi Ukrajinou a Ruskom. Ale niektoré vyhlásenia nepredstavovali štátnický prístup, medzi susedmi by mali dobré vzťahy.

Dá sa očakávať, že by Ukrajina vstúpila s Ruskom do colnej únie, do Organizácie štátov kolektívnej bezpečnosti (CSTO) alebo do Jednotného ekonomického priestoru (EEP)?

O takýchto možnostiach by som uvažoval s veľkou dávkou opatrnosti. V prvom rade EEP je otázka, ktorá bola otvorená ešte počas vlády prezidenta Leonida Kučmu a počas Juščenkovej vlády sa sformoval jednoznačný názor, že vytvorenie colnej únie je pre Ukrajinu krajne neprijateľné. Pamätám si, keď komisár EÚ Günter Verheugen varoval na jednom zo summitov EÚ – Ukrajina, že nemožno byť zároveň členom dvoch colných únií. Naši politici sa s tým stotožnili. To isté sa týka CSTO. Na Ukrajinu sme mali k tejto otázke diskusiu, pričom sme aj na základe prieskumov verejnej mienky dospeli k záveru, že etapa možnej reintegrácie a užšej spolupráce s Ruskom, obzvlášť vo vojensko-politickej sfére, už uplynula. Stalo sa tak počas prvej a druhej čečenskej vojny. Vtedy na Ukrajine mnohí politici aj občania pochopili, že neslobodno bojovať za cudzie záujmy, posielat' svoje deti brániť nevedno čie záujmy. Iná vec je, že Ukrajina nemôže počítat' s bezprostrednou perspektívou integrácie so Západom, je to tak aj v dôsledku preferencií občanov. V dôsledku toho politici budú

musieť opatrnejšie pristupovať k týmto otázkam. Druhou možnosťou je konštruktívnejšia a dôslednejšia informačná kampaň.

Nenazdávate sa, že ukrajinské obyvateľstvo je sklamané z politiky EÚ?

Samozrejme. Príkladom môže byť návrh zákona o zrušení bezvízového režimu so štátmi EÚ, ktorý bol v súčasnosti predložený do Najvyššej rady. Bezvízový styk zaviedol jednostranne prezident Viktor Juščenko v roku 2005. To potvrdzuje, že vo vzťahu Ukrajiny a EÚ sú skutočné problémy. Na druhej strane mi jeden francúzsky kolega neoficiálne povedal, že v EÚ sú už počas posledných piatich rokov unavení z neustáleho dohadovania sa s Ukrajinou o akýchkoľvek otázkach. Môžu byť dohodnuté hocikaké kroky, ale po čase sa ukazuje, že z našej strany sa dohody neplnia. A úplne iným príkladom je pre nich Bielorusko. Súhlasia, že s prezidentom Lukašenkom je ťažké sa dohodnúť, ale ak sa už podarí nejakú dohodu dosiahnuť, netreba pochybovať, že bude splnená. Efektívnosť moci predstavuje pre súčasnú Ukrajinu problém, najmä počas posledných dvoch rokov. Prezident Juščenko s premiérom Janukovyčom komunikovali, aj napriek odlišným názorom, nepanovalo také vyhrotené napätie, ako medzi Juščenkom a Tymošenkovou.

Ako by mala EÚ postupovať voči Ukrajine?

Mala by zaujímať rozhodnejšie a tvrdšie stanoviská. Až na poslednom summite predseda Európskej komisie José Manuel Barosso kritizoval ukrajinské štátne inštitúcie za nedostatočné aktivity a nedostatočnú vôľu realizovať reformy. Na druhej strane je potrebná podpora. Týka sa to predovšetkým kontaktov na úrovni občanov, pretože najmä v západných regiónoch bolestivo pociťujú oslabenie cezhraničnej spolupráce. Týka sa to aj Slovenska, narúšajú sa kultúrne styky, príbuzenské vzťahy,

vedecké kontakty. Hoci príslušné dohody o malom pohraničnom styku sú podpísané, ukazuje sa, že Ukrajina sa z hľadiska záujmov EÚ ocitá v druhoradom postavení. Zo strany EÚ by bolo žiaduce, aby novinári a experti čerpali o Ukrajine poznatky z prvej ruky. Keď vidíme, že napr. nemecké médiá pokrývajú dianie na Ukrajine prostredníctvom korešpondentov z Varšavy alebo z Moskvy, ktorí z času na čas navštívia Kyjev. Oni však nechápu jemné detaily ukrajinskej politiky. Pravdou však je, že musíme robiť viac, aby sme získali zo strany EÚ podporu.